

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เป็นระดับการศึกษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ให้การศึกษาแก่พลเมืองเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการที่จะศึกษาต่อในระดับสูง เช่น อุดมศึกษา หรือเพื่อการประกอบอาชีพในฐานะกำลังคนระดับกลาง ความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาประเทศ ดังนั้นจึงนับได้ว่า การมัธยมศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แม้ในด้านพัฒนา-
การทางการศึกษาเอง ดังที่ Frederick Harbison กล่าวว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีค่าสหสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนของจำนวนนักเรียน (enrollment-rates) กับ รายได้ประชาชาติต่อคน (GNP per-capita) สูงถึง 0.817¹ และนอกจากนั้นสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยในขณะนี้ ยังให้เห็นว่ามีความต้องการกำลังคนระดับกลางคือกำลังคนจากผู้ที่สำเร็จระดับมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นความเร่งด่วนสำหรับความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ² และความต้องการกำลังคนระดับดังกล่าว ในการพัฒนาเศรษฐกิจ นั้น เป็นความต้องการยิ่งใหญ่มากที่สุด

ในการจัดลำดับความสำคัญทางการศึกษานั้น นักวางแผนการศึกษา จะให้ความสำคัญสูงสุดแก่การมัธยมศึกษา และให้การสนับสนุนทางการเงิน เพราะถือว่ามัธยมศึกษา เป็นทั้งอุปสรรคและปัจจัยของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กล่าวคือ ถ้านักเรียนสำเร็จชั้น

¹Frederick Harbison, Charles A. Myers, Education, Man-power and Economic Growth (New York: McGraw-Hill Inc., 1964), p. 182.

²The Joint Task Force, Preliminary Assessment of Education and Human Resources in Thailand (Bangkok: Thai American Audiovisual Service, 1963), p. 24.

³Ibid., p. 48

มัธยมศึกษามากและมุ่งเรียนต่อมากเกินไป อุดมศึกษาก็จะต้องประสบปัญหา และนักเรียนที่ไม่เรียนต่อกัน่าจะประกอบอาชีพได้ตามสมควร⁴ จำนวนแรงงานทั้งหมดในประเทศไทยปัจจุบันปรากฏว่าผู้มีงานทำเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย ร้อยละ 21.1 จบประถมศึกษา ร้อยละ 53.3 จบมัธยมศึกษา ร้อยละ 13.6 และจบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพียงร้อยละ 13.6 เท่านั้น⁵ สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมแสดงว่าการศึกษาของเรายังล่าช้าอยู่มาก จึงควรจะต้องตระหนักถึงบทบาทของการศึกษาที่มีความสำคัญต่อความเจริญของประเทศ เพราะการลงทุนทางการศึกษาเป็นการส่งเสริมสนับสนุนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และในทำนองเดียวกัน ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็จะก่อให้เกิดการลงทุนทางการศึกษา⁶

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ได้วางแนวความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไว้ว่า มุ่งจะสำรวจและส่งเสริมความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติของเด็ก เพื่อให้ได้มีความรู้และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ หรือให้ได้มีพื้นฐานความรู้อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตหรือเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้น⁷ และความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในแง่ความต้องการทางเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่ามีความมุ่งหมายที่จะผลิตคนที่มีลักษณะที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่อการอาชีพ ตลอดจนมีความรู้ทั่วไปเพียงพอที่จะปรับปรุงหน้าที่การงานของตนและท้องถิ่นให้มีความสมรรถภาพดีขึ้น⁸

โรงเรียนที่มีลักษณะเป็นโรงเรียนรัฐบาลในปัจจุบันนี้ ได้เริ่มเปิดสอนตั้งแต่รัชกาล

⁴ Frederick Harbison, Educational Planning and Human Resources Development (UNESCO: International Institute for Educational Planning, 1967), p. 17.

⁵ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมนักข่าว, 2509), หน้า 255.

⁶ Frederick Harbison, Charles A. Myers, Manpower and Education (New York: McGraw-Hill, Inc., 1965), p. XI.

⁷ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 77 ตอนที่ 86 (ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2503), หน้า 4.

⁸ สำนักงานวางแผนการศึกษา, รายงานการวิจัยนักเรียนสอศคัดเลือกเข้าศึกษาในชั้นอุดมศึกษา พ.ศ. 2505-2509 (พิมพ์โรเนียว), หน้า 1.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนั้นเรียกว่า "โรงเรียนหลวง" ซึ่งได้แก่ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ อาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนทั้งสองนี้สืบเนื่องมาจากโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2427 นั้นเอง⁹ ต่อมาโรงเรียนรัฐบาลได้มาขึ้นกับกรมสามัญศึกษา (เดิม) ตั้งแต่ พ.ศ. 2482 โรงเรียนรัฐบาลในระบอบนั้นมีทั้งระดับประถม มัธยม และฝึกหัดครู เพื่อตั้งกรมประชาศึกษาขึ้น ใน พ.ศ. 2494 การศึกษาระดับประถมศึกษาจึงโอนไปอยู่กักรมประชาศึกษา ก่อนหน้านั้นกรมสามัญศึกษาก็มีนโยบายค่อย ๆ ปลดเปลื้องจำนวนโรงเรียนรัฐบาลในระดับประถมให้ย่อยลง จนเมื่อได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมวิสามัญศึกษา โรงเรียนรัฐบาลจึงมีแต่ระดับมัธยม ปรากฏว่า บิดามารดาและปู่ปลกรองนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมมาก เพราะแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 ผู้ที่สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 6 มีโอกาสไปเรียนในชั้นเตรียมอุดมศึกษา ซึ่งทำการสอนเตรียมให้เขาเรียนต่อในมหาวิทยาลัย ปัจจุบันโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกรมวิสามัญศึกษา สอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น¹⁰

ความเป็นมาของการมัธยมศึกษาที่กล่าวข้างต้นเป็นความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกำเนิดและการจัดระบบโรงเรียน ส่วนด้านการบริหารของโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. 2505 ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยผู้อำนวยกาฯ ตลอดจนหัวหน้าสาขาวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยกำหนดขนาดของโรงเรียน และคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว¹¹

จากสาระสำคัญของการมัธยมศึกษาในคานต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ย่อมชี้ให้เห็นว่าการมัธยมศึกษามีความสำคัญอย่างไร ฉะนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษาย่อมจะต้องรับผิดชอบต่อนานที่การให้การศึกษา ให้สอดคล้องกับปรัชญาของการศึกษาของชาติ และโรงเรียนย่อมประกอบไปด้วยระบบการบริหารการศึกษา ได้แก่ อาคารสถานที่ หลักสูตร การเรียน การสอน และสิ่ง

⁹กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 (โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 669.

¹⁰Ibid., pp. 670-671.

¹¹Ibid.

สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งก็คือบุคคลอันประกอบด้วย ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการวิจัยครั้งนี้ เป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่จะทดลองใช้เครื่องมือตามหลักวิชาการสมัยใหม่ เพื่อประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมในการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง และพิจารณาความมีสภาพการณ์เป็นอย่างไร มีระบบพฤติกรรมในการบริหารเป็นประเภทใด ผลการวิจัยที่คนพบอาจจะใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาให้โรงเรียนได้สำรวจตนเองได้ทางหนึ่ง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาระบบพฤติกรรมในการบริหารของสถาบันการศึกษาระดับกลาง ๆ โดยมุ่งหาความเชื่อถือได้ (Reliability) ของเครื่องมือ
2. เพื่อใ้กษาพฤติกรรมในการบริหารของสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนคร-ธนบุรีโดยส่วนรวม
3. เพื่อเปรียบเทียบแนวทรรศนะ (Perception) หรือความรู้สึกในเรื่องพฤติกรรมในการบริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลางระหว่าง:
 - ก. ครูชายกับครูหญิง
 - ข. โรงเรียนชายกับโรงเรียนสตรี
 - ค. โรงเรียนชายกับโรงเรียนสหศึกษา
 - ง. โรงเรียนสตรีกับโรงเรียนสหศึกษา
4. เพื่อทราบระบบพฤติกรรมในการบริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในส่วนกลางบางแห่ง.

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิจัยเฉพาะโรงเรียนรัฐบาลประเภทมัธยมศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสังกัดแผนกโรงเรียนส่วนกลาง กองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนดังกล่าวจะต้องเป็นโรงเรียนที่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ คนปัจจุบัน (ขณะทำการวิจัยนี้) ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนดังกล่าวนั้น ๆ มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นครู อาจารย์ ไม่นับรวมถึงข้าราชการวิสามัญ หรือลูกจ้าง และประชากรดังกล่าวต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติราชการอยู่ ณ โรงเรียนนั้น ๆ มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา

มุ่งวิจัยเฉพาะพฤติกรรมอันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ กับ คณะครูอาจารย์ และพฤติกรรมอันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคณะครูอาจารย์ด้วยกัน เท่านั้น นอกจากนี้ยังมุ่งวิจัยเฉพาะแนวพรรณนะหรือความรู้สึกรู้สึกของครูอาจารย์ที่มีต่อระบบการบริหารของโรงเรียน โดยมีได้มุ่งวิจัยข้อเท็จจริง (Facts) ที่เกิดขึ้น ณ โรงเรียนนั้น ๆ

ความสำคัญของปัญหา

ผู้วิจัยคาดว่า ผลการวิจัยนี้จะให้ประโยชน์หลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่าจะเป็นแนวทางในการที่จะได้เครื่องมือที่ใช้ถือได้คือพอสมควรในการวิจัยเกี่ยวกับระบบพฤติกรรมในการบริหารของสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปใช้ในการสำรวจตนเองได้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยอาจจะสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์เกี่ยวกับระบบพฤติกรรมในการบริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลางว่ามีลักษณะอย่างไรอีกโสดหนึ่งด้วย

ข้อสมมุติฐานเบื้องต้น (Assumptions)

ผู้วิจัยมีข้อสมมุติฐานเบื้องต้นในการวิจัยครั้งนี้ว่า

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความเชื่อถือได้สูง

2. นโยบายการบริหาร บุคลิกภาพ ของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่กับคณะครูอาจารย์ และความสัมพันธระหว่างคณะครูอาจารย์ด้วยกัน มีผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนนั้น ๆ
3. ถาขวัญในการทำงาน (Morale) ของบุคคลากรในหน่วยงานสูง จะทำให้น้ำใจ (Spirit) และความรู้สึกประทับใจของแต่ละบุคคล หรือของหมู่คณะโดยทั่วไปจะดี และเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง ในกรณีที่สมาชิกของหน่วยงานนั้นยอมรับในวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

คำจำกัดความ

เพื่อให้การวิจัยนี้มีความเด่นชัดขึ้น ผู้วิจัยจึงให้คำจำกัดความของคำบางคำดังนี้

โรงเรียน หมายถึงโรงเรียนรัฐบาลประเภทมัธยมศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดพระนคร เช่นบุรี (ส่วนกลาง) ซึ่งเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา สังกัดแผนกโรงเรียนส่วนกลาง กองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

อาจารย์ใหญ่ หมายถึงหัวหน้าโรงเรียน และเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นเอก

ครูใหญ่ หมายถึงหัวหน้าโรงเรียน และเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นโท

ครูอาจารย์ หมายถึงข้าราชการพลเรือนสามัญตั้งแต่ชั้นจัตวาถึงชั้นเอก ซึ่งปฏิบัติราชการอยู่ในโรงเรียน

ความไม่ประสานงาน (Disengagement) หมายถึงพฤติกรรมของคณะครูอาจารย์ในลักษณะต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน โดยมีความสัมพันธ์กันน้อย

ความกีดกัน (Hindrane) หมายถึงความรู้สึกของคณะครูอาจารย์ที่ว่า อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ มอบหมายภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในคณะกรรมการต่าง ๆ และหน้าที่อื่น ๆ มากเกินไป โดยคณะครูอาจารย์รู้สึกว่าไม่ค่อยมีความจำเป็น จึงมีแนวทรรศนะว่าหัวหน้าสถานศึกษากีดกันตน

มากกว่าอำนวยความสะดวกในการทำงาน

ขวัญ (Esprit) หมายถึงขวัญในการทำงาน (Morale) กล่าวคือ คณะครูอาจารย์มีความพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน ในขณะเดียวกัน ก็มี ความพอใจในความสำเร็จของการปฏิบัติงาน

ความสนิทสนม (Intimacy) หมายถึงความพอใจของคณะครูอาจารย์ที่จะพบปะสังสรรค์และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทั้งนี้อาจจะไม่มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในงานก็ได้

ความเห็นห่าง (Aloofness) หมายถึงพฤติกรรมของอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดตนโยนขาย ภู และระเบียบแบบแผนของทางราชการ เป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของคณะครูอาจารย์ แต่อย่างใด นับเป็นพฤติกรรมแบบที่ใช่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป (Universalistic) มากกว่าเป็นพฤติกรรมเฉพาะหน่วยงาน (Particularistic) และคำนึงถึงเกณฑ์มาตรฐานของการปฏิบัติงานมากกว่าบุคคลที่ทำงาน วิธีปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ หัวหน้าสถานศึกษามักเห็นห่างจากคณะครูอาจารย์

ความกระตุนเตือน (Thrust) หมายถึงพฤติกรรมของอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ที่พยายามให้งานดำเนินไปโดยการทำงานให้ครูอาจารย์คู่เป็นตัวอย่าง และมีใ้ใช้การตรวจตราอย่างใกล้ชิด แต่เนื่องจาก เป็นพฤติกรรมที่มุ่งผลงานเป็นหลัก คณะครูอาจารย์จึงไม่ค่อยชอบ

ความคำนึงถึงเฉพาะงาน (Production Emphasis) หมายถึงพฤติกรรมของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ที่แสดงออกโดยการตรวจตราการทำงานของคณะครูอาจารย์โดยใกล้ชิด ด้วยวิธีสั่งงานแต่อย่างเดียว ไม่ยอมรับฟังปฏิกิริยาของครูร่วมงานแต่อย่างใด

คัลยพินิจ (Consideration) หมายถึงพฤติกรรมของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ที่ปฏิบัติต่อคณะครูอาจารย์อย่างมีคุณธรรม และมีน้ำใจต่อกัน.

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร ประชากรที่ใช้ เป็นครูอาจารย์ที่ปฏิบัติราชการอยู่ ณ โรงเรียนมัธยมศึกษาในสวนกลาง ซึ่งใช้ในโครงการวิจัย มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง ไข่มุมตัวอย่างจากโรงเรียนในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด ยกเว้นตัวครูใหญ่และอาจารย์ใหญ่ ทั้งนี้พยายามให้เป็นตัวแทนของเพศ, ชั้น และตำแหน่งของครูอาจารย์ในโรงเรียนนั้น ๆ

เครื่องมือ เป็นแบบสำรวจความคิดเห็น ประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่แปลและเรียบเรียงมาจาก The Organizational Climate Description Questionnaire (OCDQ) ของ Halpin และ Croft (ดูรายละเอียดในบทที่ 3 และภาคผนวก)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสำรวจความคิดเห็นไปแจกให้แก่ครูอาจารย์ และเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีทางสถิติ โดยการใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ในการหาค่าความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ หากความถี่ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวทรรคนะเกี่ยวกับระบบพฤติกรรมในการบริหาร จลลคทั้งไข่มุมภูมิภาค (Profile) ประกอบการวิเคราะห์และแปลความหมายจากค่าทางสถิติ

ลำดับชั้นการเสนอข้อมูล

ความเป็นมาของปัญหา ความมุ่งหมายของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ความขอสมมุติฐานเบื้องต้น คำจำกัดความ และวิธีดำเนินการวิจัย ได้เสนอไว้ใน บทที่ 1 บทที่ 2 เสนอผลลงว่านคานการ เขียนและการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ขวัญในการทำงาน รวมทั้งราย-

งานการวิจัยอื่น ๆ ที่ใช้เครื่องมือ OC5๔ ส่วนวิธีดำเนินการวิจัย และรวบรวมข้อมูล อันได้แก่ การเลือกประชากรในโครงการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การสร้างและลักษณะของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การเสนอข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๕ บทที่ 4 เสนอเกี่ยวกับสถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง การทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ และระบบพฤติกรรมในการบริหารของโรงเรียน ตามความมุ่งหมายที่วางไว้ และบทที่ 5 เสนอเกี่ยวกับสรุปผลของการวิจัย และขอเสนอแนะ.